

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדה תימן

נמסר במוצש"ק
תולדות
כסלו ה'תשפ"ב ב'של"ג
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

אימתי זמן החנטה בעצי בשמים, כגון ריחאן או שדאב וכן הדסים וכדומה, ותיקון למובא בשם מרן שליט"א בעניין זה בספר שנת השבע.

האם יש איסור ספיחין בצמח ריחאן שגדל לבדו ע"י פרחים שנפלו מעצמם, וביאור דברי הרמב"ם כי אין רגילים לזרוע צמח פיגם.

האם יש להחמיר לבער ע"י שריפה וכליזאת את הפירות וכו' שהם אוצר בית דין, גם במקומות שנכבשו ע"י עולי מצרים שחיובם בשביעית רק מדרבנן, והתייחסות למובא בשו"ת אור לציון כי ישנו כאן כעין ספק ספיקא.

חידוש כי בדור המבול לא רק נח עשה תיבה אלא עוד מישהו, 'תיבות נח' המצילות מכל הזוהמא והטומאה שבזמנינו הם בתי כנסיות ובתי מדרשות, התייחסות לאלה שעשו "תיבות נח" משלהם, כגון מכונים ללימודי יהדות וקבלה ובתי מדרש של כפירה, והרחבה לגבי רבנים וכו' אשר למדו חכמות חיצוניות אצל גויים כופרים ורשעים, שלמרות היותם תלמידי חכמים הם אינם במסילה העולה בית אל.

בדבר התפילה הנדירה בקבר יוסף הצדיק בשכם, שהתקיימה בס"ד השבוע ביום שלישי בלילה. בשבח הספר "ביצי נעמיות בבתי כנסיות" שיצא לאור בס"ד השבוע, ומחולק חנם לבתי כנסיות ובתי מדרשות ע"י מכון פעולת צדיק.

בשבח משחק קלפים חדש לילדים בענייני חנוכה, שיצ"ל ע"י הרב מאיר לוי יצ"ו, שבניגוד ל"חיקויים" האמורים לעיל זהו "חיקוי" טוב.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 618

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

להצלחת ידידנו היקר ר' מנחם בן ציון גולן הי"ו, ולרפואת ולהצלחת
נו"ב הודיה בת הרב ראובן רצאבי שתחי', שתזכה להריון קל,
מתוך בריאות ושלוה, וללידה קלה ע"ד הטבע בעתו ובזמנו.
ושיזכו לישוב טוב במעונם החדש בקרית ספר.
בעבור שהתנדבו ביד רחבה ובנפש חפצה למוסדות יד מהרי"ץ.
המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק
יצילם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם לטובה ולברכה, אכ"י"ר.

השיעור מוקדש

להצלחת ידידנו היקר ר' מנחם בן ציון גולן הי"ו, ולרפואת ולהצלחת נ"ב הודיה בת הרב ראובן רצאבי שתחי', שתזכה להריון קל, מתוך בריאות ושלווה, וללידה קלה ע"ד הטבע בעתו ובזמנו.

ושיזכו לישוב טוב במעונם החדש בקרית ספר. בעבור שהתנדבו ביד רחבה ובנפש חפצה למוסדות יד מהרי"ץ. זה לא התחיל עכשיו, כבר שנים ע"ג שנים הוא עומד לימיננו, השם ברוך הוא יעמוד לימינו, וימלא כל משאלות ליבו לטובה. המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם לטובה ולברכה, אבי"ר.

אימתי זמן החנטה בעצי בשמים, כגון ריחאן או שדאב וכן הדסים וכדומה, ותיקון למובא בשם מרן שליט"א בעניין זה בספר שנת השבע.

בעז"ה נברר קצת, כמה שאלות הנוגעות למעשה, בהלכות שביעית. וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לַיְיָ וַיִּקְרָא כ"ה, ב"ז. כמה דברים חדשים, שצריך ללבנם.

ישנו את ספר 'שנת השבע' במהדורא הישנה, בעז"ה בקרוב תצא מהדורא חדשה, לבנתיים אדבר לפי מה שכתוב במהדורא הישנה.

בפרק תשיעי הלכה ג' מובא כך, הדסים ושאר צמחי ריח, ובכללם רִיחָאן וכן שְׂדָאב, אינם קדושים בקדושת שביעית, ומותרים בסחורה.

דיני שביעית נהוגים בדרך כלל לגבי פירות וירקות שהם למאכל, אבל לגבי ריח ישנו ספק בירושלמי, והפוסקים דנים מהי ההלכה למסקנא. ברמב"ם זה לא מובא כלל. א"כ נכתב כאן בספר למסקנא, כי לא נוהג בכך קדושת שביעית והם מותרים בסחורה.

אבל מובא בהמשך, שהדבר אינו מוסכם, כי יש אומרים שהם קדושים בקדושת שביעית. וראוי להחמיר ליתנם בשקית קודם שמשליכם באשפה.

לאחר מכן (בפרק כ"ז הלכה ג' דף קכ"ב) כתוב כך, עצי בשמים כגון הדס ריחאן שדאב ודומיהם, שחנטו בשביעית, טוב לחוש להם לכתחילה לקדושת שביעית, גם אם קטפו אותם בשנה שמינית, כדין האמור בפירות האילן. כאן המדובר, לפי דעות המחמירים שסוברים כי גם בדבר העשוי לריח יש דין כמו אוכל, כיון שיש

מהריח הנאה כמו אוכל. אז אם יש בכך קדושת שביעית, לחומרא, אזי הדבר תלוי בַּחֲנֻטָה. כידוע, ישנה מחלוקת גדולה בראשונים, מה היא 'חנטה'?

הרמב"ם [פ"ב מהלכות מעשר] סובר כי חנטה זה שליש גידולו, כמו שהיא עונת המעשרות. דהיינו כאשר הצמח גודל, לפני שיהיה ראוי לאכילה, אם הוא פחות משליש גידולו אזי אינו ראוי לאכילה, ואפשר לאכול אותה בלי לעשר, מי שאוכל אותו כך. 'עונת המעשרות', היינו זמן החיוב של מעשרות. לדעת הרמב"ם, הוא מאז שזה הביא שליש.

אולם רבינו שמשון סובר, כי זה מאז שהפרח נופל, ממתי שמתחילים לראות את הפרי, מאז שניכר הפרי, זוהי חנטה.

שאלה מהקהל: אבל בשלחן ערוך המקוצר ה' ערלה [סימן קע"ב סעיף ב'] הרב כתב כי חנטה פירושה שנפל הפרח וכבר ניכר הפרי, וציין בהערה ח' שזה לדעת הרמב"ם?

תשובת מרן שליט"א: זה רק לגבי ערלה, אבל לגבי שמיטה ותרומות ומעשרות שאני. החנטה של ערלה גם לפי דעת הרמב"ם זה בנפילת הפרח. הכוונה שזה אפילו לדעת הרמב"ם.

יש לדון, מה נחשב 'חנטה' לגבי ריחאן? הרי שם, מריחים את העלים. הם אינם נאכלים. וכן שדאב. ואין להם פירות. א"כ מה זה נקרא אצלם 'חנטה'?

כתבו בשמי במהדורא הקודמת [שנת השבע, דף קכ"ב] בזה"ל, אמר לי אאמו"ר שליט"א דמסתברא שהחנטה בריחאן משיוציא הזרעים השחורים שבראשו, וכן בשדאב, וכן בהדס משיוציא ענביו.

האמת היא, כי לא זכרתי שאמרתי זאת, לולא שזה היה כתוב, וכנראה שהדברים הללו נאמרו לְפִנֵּי רַהֲטָא. הדבר לא היה מונח לי בזיכרון, חידוש כזה, לולא שזה היה מודפס. ולמעשה, זה נאמר מסתמא שלא בהשגחה, בלי עיון, כי זה לא יכול להיות מבחינה מציאותית.

היסב כעת את תשומת לבי לכך, ידידנו הרב איתמר גדסי הי"ו מרכסים ת"ו, כי הוא בדק זאת במציאות, והוא אמר לי כי לגבי ריחאן,

אולם בשו"ת ציץ אליעזר [ח"ו סי' ל"ג] נקט להקל גם למעשה במיני צמחים שרוב בני אדם אינם רגילים להריח אותם. כסיוע לדבריו, הוא מסתמך על הרמב"ם שהשמיט את דברי הירושלמי הנ"ל.

לעומתם כתב הגרי"מ טיקוצ'נסקי זצ"ל [ספר השמיטה פרק ז' אות ד' סעיף ד'–ה' ושם הע' 10] שהירושלמי בהמשך הסוגיא, מכריע באופן ברור שיש קדושת שביעית בבשמים. לדעתו פשוט הדבר, שכמו שדיני שביעית אינם מצטמצמים רק בצמחי מאכל, אלא חלים גם על צמחים ששימושם המקובל הוא להנאות אחרות השוות לכל נפש (כגון כביסה וצביעה), הוא הדין שדיני שביעית חלים אף על צמחי ריח.

הדעה הרווחת בפוסקים היא, שיש להחמיר ולנהוג למעשה קדושת שביעית בצמחי ריח, רק מחמת הספק. אבל ב"ריחאן" קיימת סיבה נוספת לנהוג בו קדושת שביעית, היות שכיום מגדלים אותו בהיקף מסחרי לצורך תיבול (והוא הנקרא גם "בזיל"). דהיינו, בזיליקום.

אינני יודע, אולי ישנו כאן ערבוב, כי תלוי איזה ריחאן? הרי בריחאן, יש כמה סוגים. הריחאן התימני, אינו טוב לצורך תיבול אוכל, משא"כ הריחאן הבבלי, הוא טוב לתיבול. כנראה ישנו כאן ערבוב בין הדברים. לריחאן התימני, ישנם שלוש עשרה או חמש עשרה מינים. אבל ריחאן בבלי, הוא מין אחד.

הערה מהקבל: הם אוכלים אותו. תשובת מרן שליט"א: זה ידוע, ואכן זה מה שכתוב כאן, שהוא לצורך תיבול. אבל הריחאן התימני אינו טוב לאכילה, רק יש לו ריח נודף. ריחאן, כשמו כן הוא, נותן ריח.

הערה מהקבל: לבבלי גם אין לו ריח. תשובת מרן שליט"א: נכון. לריחאן לאכילה, יש לו ריח קלוש. הבבלים בעצמם, כאשר הם רוצים לריח, הם לוקחים את התימני.

בהמשך הוא כותב כך, ה"ריחאן" מסווג כאחד מצמחי הריח הרב-שנתיים שגזעם מעוצה, אשר דינם להלכה כאילנות לכל דבר. לפיכך

מתי שיוצאים הפרחים, פירושו שהוא כבר זקן. ואותו הדבר לגבי השדאב. דהיינו, אם לא משקים את הריחאן, שאז הוא הולך למות, או כאשר העץ כבר התבלה והזדקן. ישתבח שמו לעד.

הקב"ה הטביע בעולם, שכאשר העץ מרגיש שזהו הסוף שלו, שהוא כבר הולך למות, שיהיה לו המשך, כפי שנאמר [בראשית א', י"א] עץ פרי, עשה פרי למינו, אשר ירעו בו על הארץ. הקב"ה נתן בו את הטבע, שיביא את צאצאיו. כאשר הריחאן או השדאב הולכים למות, או מזקנה או שהזניחו אותם ולא טיפלו בהם, אז הם מוציאים את הפרחים.

במלים אחרות, הפרחים זה לא התחלת הגידול שלהם, אלא אדרבה זה הסוף, הם כבר הולכים למות. אם כן, לא שייך להגיד כי זאת החנטה. כי כפי שאמרנו, 'חנטה' זה שליש גידול, או נפילת הפרח, אבל בנ"ד אין לפרח שום משמעות כזאת.

שמעתי כי אפילו ה'מקקים' (גוקים), לפני שהם הולכים למות, הם מטילים ביצים. הקב"ה דאג שהעולם ימשיך, בבריאת העולם הוא נתן את הכוח הזה. הפלא ופלא. ישתבח שמו לעד.

הלכך בינותי בספרים, וראיתי כי דנו בשאלה הזאת, וכתבו זמן אחר לגבי הריחאן והשדאב, וחושבני שכך צריך לתקן בספר, כי זמן החנטה בנ"ד הוא כאשר העלים מתחילים לצמות.

בגליון 'אמונת עתיד' [מכון התורה והארץ, גליון 72 דף 77], הביא חכם אחד את הספק שבירושלמי, האם נוהג שביעית בריח או שלא. והוא כותב כך, הדעה הרווחת בפוסקים, שהספק לא נפשט. הם מבינים, כי הירושלמי נשאר בספק, אין הכרעה. משום כך יש שרצו להקל בספק זה, ככל ספק דרבנן, היות ששביעית בזמננו היא מדרבנן.

אולם למעשה מקובל להחמיר בספק זה, היות ומדובר בספק עקרוני באיסור תורה, אף שבזמננו האיסור הוא רק מדרבנן. והוא מציין שם לשו"ת שבט הלוי [ח"ב סי' ר"ב ד"ה והנה לעניין ורדים], ושו"ת משנת יוסף [ח"א סי' כ"ד אות ג'].

השאלה היא, על פי מה תיקבע קדושת שביעית בעליו?

יש מי שאומר שקדושת שביעית נקבעת עפ"י השנה שבה התחילו הענפים לצמוח, או עפ"י השנה שבה התחילו העלים לצמוח וקטף שביעית פ"ו י"ד 2 והע' 29, משפטי ארץ פרק ט"ו סעיף י"א. ויש שנקטו בפשטות ששלב יציאת העלים, הוא הקובע. וכך מקובל לנהוג, אף שמעיקר הדין יש כאן מספר ספיקות להקל וראה שו"ת משנת יוסף ח"א סי' כ"ד, ח"ג סי' כ"ב.

למעשה, מספר שבועות אחרי ראש השנה, יש לנהוג קדושת שביעית בעלי ה"ריחאן", כיון שתקופה קצרה אחר ראש השנה צומחים עליו עלים חדשים, עקב מזג האויר החם בתחילת השנה.

א"כ יוצא שצריכים לשים לב, מי שמשתמש בריחאן, שלא לזרוק את מה שנשאר, אלא לעטוף אותו ולהניח ב'פח שמיטה' וכדומה.

בספר חוט שני [יום טוב וחול"מ דף ש"ס] מובא כך, הדסים שיש בהם ריח, יש ספק בירושלמי [ע"י חוט שני שביעית עמ' ש"מ] אם נוהג בהם קדושת שביעית, ונסתפקו בני החבורה, דהנה עץ הדס היינו עץ כמ"ש בתורה 'ענף עץ עבות', מ"מ כיון שאינו כשאר עצים, וקדושת שביעית הוא מפני הענפים עצמם שיש בהם ריח, צריך עיון אם אזלינן בהדסים בתר חנטה כמו עצי פרי, או בתר לקיטה כירק.

הוא דן בכך, והמסקנא שלו היא, משמע בגמרא [סוכה דף ל"ט ע"ב] דלא אזלינן בתר גידול כל העץ, אלא רק בתר הלולב בעצמו, היינו הענף עצמו. והוא הדין בהדס, ממת שמתחיל לגדול ההדס, ולא כל עץ ההדסים.

הוא מדבר לגבי הדסים, לא נכנס לנ"ד.

בספר שביתת השדה [פרק י' דף קנ"ח-קנ"ט] ג"כ הכריע כך בעניין זה, ושם כתוב בזה"ל, יש לדעת מה הוא הנקרא חנטה בענפי ריח, שהנה לגבי פרחים אפשר לומר שחנטת הפרחים נקא חנטה, אך לעניין ענפי תבלין או ריח, יש לעיין מהו החנטה, שהרי מציאות של חנטה תיתכן גם בהם, וכמו ששנינו לעניין לולב בהיכנס לשביעית, שהולכים בו אחר חנטה כאילן [ע"י

רש"י עמ"ס סוכה דף ט"ל ע"ב ד"ה ומשני]. וקשה להגדיר כאן שליש, בפרט שליש בישול, שלא שייך כאן. ומה גם שיש גם חנטה של-ענף, ויש חנטה של-עלים, שהם המשמשים כתבלין.

ונראה אמנם שיש לילך אחר חנטת העלים, כיון שהם עיקר השימוש, ואע"ג שקוטפים ברוב הזנים את הענף עם העלים וכו'. לא קוטפים רק את העלים. אבל בפועל, מה שעושה ריח, מה שמשתמשים בו לריח, אלו העלים.

למסקנא, כאשר גודלים עלים חדשים, זה מה שנחשב ה'חנטה' שלו. בעז"ה במהדורא החדשה, בני הרה"ג משה שליט"א כבר יפעל שיבוא הדבר על תיקונו.

שאלה מהקהל: א"כ יוצא שבאותו העץ יהיה הבדל, כי העלים שבחלק התחתון הם לא כמו העלים שבחלק העליון.

תשובת מרן שליט"א: אם אפשר להבדיל בין העלים, אין הכי נמי.

שאלה מהקהל: אבל בריחאן, לא לכל העצים ישנם פרחים. ישנם עצים שיש פרחים, וישנם שאין בהם פרחים.

תשובת מרן שליט"א: יש פרחים לא בגלל הזדקנות? הוא ממשיך לגדול? אני שמעתי דבר מעניין, כי כאשר עץ הריחאן מזדקן וגדלים הפרחים, אם חותכים אותם, הוא ממשיך וגדל בחזרה ואז נהיה לעץ גדול. כאשר גודלים הפרחים, הוא 'מאותת' שהוא הולך למות, ואם חותכים את הפרחים שלו הוא מקבל כוחות חדשים, ומתחזק ועולה וגדל, נהיה עץ גדול.

נמצאנו למדים שאסור לעשות זאת בשמיטה, גיוס זה נחשב זמירה, כי זה לצורך המשך גידולו.

תראה, כפי שאמרנו כבר, ישנם הרבה סוגים, ישנו ריחאן צנעאני, וישנו ריחאן הינדי, וישנו ריחאן בידאני. יש כל מיני סוגי ריחאן שונים.

שאלה מהקהל: בצנעאני אין פרחים.

תשובת מרן שליט"א: אפילו כשהוא הולך למות? זורעים אותו רק מייחור? טוב. אין הכי נמי, כל אחד יראה לפי העניין שלו.

שאלה מהקהל: לא כתוב כלום לגבי השדאב?

חוט שני ודרך אמונה, וקרבן אהרן על תורת כהנים פ' בהר פ"א אות ב'. ואפשר אולי להוסיף בדרך מליצה, כי זה נספח לספיחין...

אבל בכל זאת ישנה כאן שאלה, כי לכאורה כתוב ברמב"ם במפורש [שם הלכה ג'], כי הפיגם – זהו ה'שדאב' כידוע, כפי שהרמב"ם בעצמו אומר בפיהמ"ש, שבל' ערבי זהו שדאב.

הפיגם זהו מה שקוראים בל' ספרדית בשם רוטא, או רודא. כתוב בספרים שזהו שם קדוש, לכן זאת סגולה נגד עין הרע. השם שלו רומז למשהו גדול, והוא גם סגולה נגד מגיפה, כי הפיג"ם אותיות מגיפ"ה [עיי' שיעור מוצש"ק בראשית התשפ"א]. זה טוב לשמירה, כפי שמביא החיד"א בספרו ככר לאדן, שכך הוא קיבל מרבני ירושלם עיקר"ת. בכל העדות זה מקובל, גם אצלינו התימנים וגם בעדות האחרות, כי השדאב יש בו סגולה לשמירה לעין הרע. לכן חתן וכלה שמים בכיסים שדאב, או מחזיקים אותו בידיהם [כמש"כ בס"ד בעיני יצחק על שלחן ערוך המקוצר הל' שבעת ימי המשתה סי' ר"ז אות ח"פ ד"ה לכן], וכן לתינוקות בברית מילה או בפדיון הבן, בכדי להגן מעין הרע ח"ו. וכדומה.

בלשון המשנה, הוא נקרא 'פיגם'. שמעתי רמז, למה נקרא שמו פיגם? מפני שהוא מסלק כל הפגמים.

הרמב"ם כותב שם בפ"ד בזה"ל, הא למדת שאין אוכלין מפירות שביעית אלא פירות האילנות והעשבים שאין זורעין אותם רוב האדם, כגון הפיגם והירבוזין השוטים וכל יוצא בהן. אבל הירקות שדרך רוב האדם לזרעם בגנות, ומיני תבואה וקטניות, כל הצומח מהן אסור מדבריהם, והמלקטן מכין אותו מכת מרדות. הרמב"ם כותב במפורש, שמותר לאכול את הפיגם, אין בו איסור ספיחין, כיון שלא זורעים אותו רוב האדם.

בספר דרך אמונה [הלכות שמיטה ויובל פרק ד' ס"ק כ"ג] הביא הסבר הדבר בשם סדר השביעית (שנערך על-פי החזו"א) בזה"ל, דכיון שאין רוב בעלי הגנות מטפלים בזריעתם, אלא מיעוטם, לא גזרו.

תשובת מרן שליט"א: אותו הדבר כמו הריחאן. מתי שהוא הולך למות, לקראת הסוף, אז הוא מוציא פרחים. ע"כ החנטה היא, כאשר מתחילים עלים חדשים. צריך לראות ולבדוק זאת, לפי המציאות, אם כך הוא הדבר.

האם יש איסור ספיחין בצמח ריחאן שגדל לבדו ע"י פרחים שנפלו מעצמם, וביאור דברי הרמב"ם כי אין רגילים לזרוע צמח פיגם.

שאלה נוספת, העביר אלינו ידידנו הרב דוד צדוק הי"ו מרכסים ת"ו, לכבוד מרן הגאון הגדול פוסק עדת תימן, רבינו יצחק רצאבי שליט"א.

שאלה. ריחאן שברכתו עצי בשמים, ושדאב שברכתו עשבי בשמים, מה הדין בשנה השביעית במקרה שלא זורעים אותם בכלל, אלא הזורעים נופלים וצומח לבד. לא שזרעו אותם מן העיקרים, וכך זה גדל, אלא שנפלו פרחים וגדל הדור הבא. האם יש בזה איסור ספיחין, או לא.

המצפה לתשובתו הרמה, דוד בלאאמו"ר משה צדוק שליט"א, רכסים.

לכאורה, היה נראה שזאת שאלה פשוטה מאד, כך זה נראה מלמעלה, כי מפורש הדין ברמב"ם [ריש פרק רביעי משמיטה ויובל] וז"ל, כל שתוציא הארץ בשנה שביעית, בין מן הזרע שנפל בה מקודם שביעית, בין מן העיקרים שנקצרו מקודם וחזרו ועשו, ושניהם נקראו ספית, בין מן העשבים והירקות שעלו מאיליהן ואין להן זרע, הכל מותר לאכלו מן התורה, שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה. דהיינו, יש כמה דברים הנקראים או נכללים באיסור 'ספיחין'. ספית זה מלשון נספח, זהו אינו עיקר הגידול אלא נספח וטפל. אם כן, או שהם מן הזרעים שנפלו, או שגייזמו אותם וזה חזר וגדל, או עשבים וירקות שעלו מאליהם ואין להם זרעים. אז מן התורה זה מותר, ומדרבנן ישנה את הגזירה.

שני הדברים הראשונים, בודאי נקראים ספית. השלישי, יש לו רק דין ספית, הוא נכלל באיסור זה, ואם בכל זאת קוראים לו כך, נראה לי כי זה רק בתורת מלה מושאלת, או כעין זה. ועי'

לכאורה מזה אפשר היה להבין, כי כיון שרוב האנשים לא משתמשים בפיגם, דהיינו בשדאב, אלא רק מיעוט, והרי כל הגזירה של ספיחין היא משום בעלי עבירה, ורוב האנשים לא משתמשים בזה, א"כ לא חוששים למיעוט שאצלם זה כן בשימוש.

כך לכאורה. אבל, זאת אינה ההבנה הנכונה. מי שיעיין במפרשים, יראה כי לא זאת היא הנקודה, כמה האנשים מגדלים את זה, האם זה רוח בעיבור או לא. הנקודה היא, האם זה צומח מאליו, או שזרעו במכוון. האם זה גודל בהפקר. ע"י רמב"ם המבואר שמפורש שם כתב, והדבר מבואר כבר בפיהמ"ש לרמב"ם רפ"ט דשביעית.

ידידנו הרב יואב חלא הי"ו אמר לי, שהוא ראה בהר הכרמל, שיש שם הרבה שדאב שהוא גודל הפקר. ע"י מערת אליהו, בעיר חיפה. וא"כ אולי ישנם עוד מקומות כאלה. א"כ לכאורה, רואים מזה כפי שהרמב"ם אומר, שבני אדם רבים לא זורעים זאת בעצמם.

אני אומר זאת, רק בכדי להסביר מה שכתוב כאן. אבל חושבני, שלגבי הלכה למעשה, הדבר איננו נכון. דהיינו, כנראה בזמן חז"ל והרמב"ם כך היה, כי האנשים לא זרעו את הפיגם – שדאב, היה את זה בהפקר, זה גדל מאליו ומי שצריך לקח משם זאת. אבל בזמנינו, רוב אלה המשתמשים בפיגם, מגדלים אותו בגינות בכוונה, לא מביאים אותו מן ההפקר. נכון שאולי רוב האנשים בזמנינו לא משתמשים בפיגם, וגם אלה המשתמשים – לא כל אחד מגדל זאת בגינתו, מי שיש לו מגדל לכל הרחוב שלו, לכל השכונה, אחד מגדל בשביל הרבה. אמנם לא מצוי שהחקלאים יטפלו בכך, אבל, מי שיש לו צורך ושימוש, הוא מגדל. מה שבציבור הכללי זה לא נפוץ, בעדות האחרות, זה לא משמעותי, כי מדברים על אלה המשתמשים בזה, והם כן מגדלים אותו. ומה שישנו שדאב הגודל בהפקר, בסדר, אבל זהו רק מיעוטא דמיעוטא. ולגבי מה שכתוב ברמב"ם במפורש, שלא מקובל לגדל זאת, כך היה בזמנו.

במלים אחרות, כעת ישנה כאן חקירה. דבר שבזמן חז"ל והפוסקים לא היה מקובל לזרוע אותו, ובמשך הדורות השתנה הדבר וכעת כן מקובל שזורעים אותו, כי בדר"כ לא לוקחים מן ההפקר. אמנם יש גם בהפקר, אבל במציאות לא לוקחים מההפקר. איך להתייחס לדברים שבזמן שגזרו חז"ל את הגזירה הזאת, היו דברים, מביאים שמות של צמחים, והם אומרים כי בני האדם לא מגדלים את זה, רק מיעוט מגדלים ולכן ע"ז אין את הגזירה.

כמרכן יש לדון בהיפך, דבר שבזמנם כן גידלו, ובזמנינו לא מגדלים אותו.

ישנה כאן שאלה, גם לחומרא וגם לקולא. האם ללכת לפי זמנינו, או לפי זמנם? לכאורה, אם נלך לפי הטעם, מפני החשש שעוברי עבירה יגדלו זאת, ויגידו שזה גדל מאליו. הרי זאת הסיבה שחז"ל גזרו על ספיחין, למרות שמן התורה הדבר מותר. הסיבה שגזרו, מפני החשש שהאדם יזרע בסתר, ויגיד שזה גדל מאליו, זה משנה שעברה.

כך הרמב"ם כותב [שם הלכה ב'], ולמה גזרו עליהם, מפני עוברי עבירה, שלא ילך ויזרע תבואה וקטניות וזרעוני גנה בתוך שדהו בסתר, וכשיצמח יאכל מהם ויאמר ספיחים הן. לפיכך אסרו כל הספיחים הצומחים בשביעית.

א"כ השאלה, האם ללכת לפי המצב של דורנו, כי יכול להיות דבר כזה, או לא יכול להיות, ואז נראה לפי זה מה מותר ומה אסור. או שצריך ללכת, לפי זמן חז"ל.

שאלה זו מצויה בהרבה מקומות, למשל לגבי דיני מוקצה בשבת, ישנם דברים שהשתנתה לגביהם המציאות, למשל לגבי בשר חי, כתוב בגמרא שזה ראוי לאומצא, ולכן זה לא מוקצה. השאלה לגבי זמנינו, וכי מישוה אוכל בשר חי? שמעתי שהצרפתים אוכלים גם כיום. כמו כן, הנדון של ביצה חיה. זכור לי שדנו לגבי דברים אלה, ודומיהם. ובשם הגרשז"א כתוב כי הולכים לפי זמן חז"ל. יש מקום לדון בדברים הללו.

כשיטת הרמב"ם, ולכן אוצר בית דין לאחר הביעור צריך לשרוף וכו'.

כידוע, ישנה מחלוקת בין גדולי עולם, מה נקרא ביעור. כאשר מגיע זמן הביעור בשנת השמיטה, מה זה ביעור? הרמב"ם סובר [הלכות שמיטה ויובל פרק ז' הלכה ג'], שזה כמו ביעור חמץ, דהיינו שריפה ואיבוד. 'כלה לחיה מן השדה, כלה לבהמתך מן הבית'. צריך לאבד זאת. אולם הרמב"ן ורבינו שמשון אומרים, כי ביעור היינו להפקיר.

האשכנזים היום סומכים על כך, וגם עושים אוצר בית דין, ובזמן הביעור הם מפקירים, ולאחר מכן מוכרים זאת אפילו לאחר הרבה שנים. לשיטתנו, על פי הרמב"ם, הדבר לא יועיל, וזה אסור. צריך לדעת זאת מראש. ישנם אנשים, הקונים מראש הרבה יין [או מיץ ענבים] של אוצר בית דין, [בגלל מחירו הנמוך], והם חושבים שזה מותר. אבל זאת בעיא קשה. יש להם אפשרות, רק לתת את זה לאשכנזים. אם בטעות קנו. אבל הכי טוב, לא להיכנס לשאלה הזאת, ולדאוג מראש ליין מענבים שלא חנטו בשביעית.

בכל אופן, הוא שואל כך, רציתי לדעת האם הלכה זו, היא גם אם הפירות הגיעו ממקומות שכבשו רק עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, שחיובם בקדושת שביעית רק מדרבנן.

זאת שאלה מעניינת. הרי ישנו הבדל, בין 'קדושה ראשונה' לבין 'קדושה שנייה'. כאשר עלו מארץ מצרים, כבשו את ארץ ישראל, כבשו יותר, כי בקדושה השנייה עולי בבל כבשו פחות. דהיינו, ישנם מקומות, שבזמן יהושע הם היו מארץ ישראל, אבל בעלייה שהיתה בזמן עזרא זה לא נחשב ארץ ישראל. יש מובלעות, או כמה מקומות, שלא כבשו אותם. המקומות הללו, הם בספק האם הם ארץ ישראל. זהו מצב ממוצע, זה היה בעבר א"י אבל כעת בפועל לא כבשו אותם. המקומות הללו, לגבי דיני שביעית, הם מדרבנן. דהיינו, אפילו בזמן ששביעית היתה נוהגת מן התורה, במקומות הללו זה מדרבנן, ומן התורה זה לא חייב, כיון שלא כבשו אותם עולי בבל בעלייה

אבל לגבי נדון דידן, החזון איש האיר את עינינו, וכותב במפורש שזה הולך לפי המציאות של היום, ולא לפי זמן חז"ל.

החזון איש כותב [שביעית סימן ט' סוף אות כ"ו] כך, ויש לעיין, בירקות הזולין שהתירו חכמים – התירו כיון שזה זול, לא מתייחסים אליו – אי נשתנה הדבר בדור מן הדורות ורוב בנ"א זורעין אותו, אי אסור השתא משום ספיחין. וכן האסור משום ספיחין, שהזול לבני אדם – בזמנם זה היה חשוב, אבל היום זה כבר לא חשוב – ואין הרוב זורעין אותו, אי הותר.

אומר החזון אי"ש, ומסתברא דכל שתיקנו חכמים, כמין דאורייתא תיקון – צ"ל בלי יו"ד ובפתח תקון, למי שמבין הדק היטב – ובדאורייתא אזלינן בתר שעתו, כמש"כ בהוספות שביעית סוף פרה סק"ל. והטעם שחילקו חכמים בין חשובין לזולין, מחייב הדבר דאזלינן בתר שעתו.

גם בספר דרך אמונה [שם ס"ק כ"ה] הביא זאת, ובלשון קצת אחרת. כל מינים אלו, אם נשתנה בדור מן הדורות, ורוב בנ"א זורעין אותו, או המינים האסורין משום ספיחין, אם הזול לרוב בנ"א ואין זורעין אותו, הולכין אחר שעתו.

א"כ יוצא, כי אין קושיא ממה שכתוב ברמב"ם, כי בפיגס אין איסור ספיחין, משום שאכן לגבי זמנם זה נכון, אבל בזמנינו הדבר השתנה, כי כיום מגדלים אותו בכוונה, הרוב גדל בגידול מכוון, ולא משתמשים במה שצומח מאליו. מי שרוצה בזה, מגדל אותו. ממילא יוצא לנו לחומרא, שצריך לנהוג בזה איסור ספיחין.

האם יש להחמיר לבער ע"י שריפה וכליו את הפירות וכו' שהם אוצר בית דין, גם במקומות שנכבשו ע"י עולי מצרים שחיובם בשביעית רק מדרבנן, והתייחסות למובא בשו"ת אור לציון כי ישנו כאן כעין ספק ספקא.

שאלה שלישית, גם אותה העביר אלינו ידידנו הרב דוד צדוק הי"ו, ויישר כוחו הוא וזולתו, שמעוררים שאלות אשר יכולה להיות מהן נפקא מינה'.

הוא כותב כך, בעניין מה שכתב מרן שליט"א בספר שנת השבע, שלדידן צריך להחמיר

השנייה, בזמן עזרא. אם כן, אולי לא צריכים להחמיר לגבי ביעור, שזה יהיה בשריפה ואיבוד, אם זה מהמקומות האלה.

ועוד, ששיטת רבינו שמשון שבמקומות אלו לא נוהג כלל דין ביעור. רבינו שמשון אומר, יתירה מכך, כי אין בזה בכלל דין ביעור, אפילו מדרבנן מותר להשאיר את הפירות הללו אחרי זמן הביעור.

האם מצרפים זה לספק ספיקא וכו'. שאלתי זאת, היות וראיתי באור לציון שמיקל בכה"ג, ורציתי לדעת האם גם מרן רבינו שליט"א סובר בכה"ג להקל או לא.

המצפה לתשובתו הרמתה וכו' ע"כ.

כדי לענות על כך, נקדים שהרמב"ם בהלכות שמיטה [פרק ד' הלכה כ"ז] כותב כך, כל שהחזיקו בו עולי בבל עד כזיב, אסור בעבודה. וכל הספיחין שצומחין בו, אסורין באכילה. וכל שלא החזיקו בו אלא עולי מצרים בלבד, שהוא מכזיב ועד הנהר ועד אמנה, אע"פ שהוא אסור בעבודה בשביעית, הספיחין שצומחין בו מותרים באכילה. ומהנהר ומאמנה והלאה, מותר בעבודה בשביעית.

לדעת הרמב"ם, אם החזיקו במקום הזה רק עולי מצרים, ועולי בבל לא החזיקו בו, אסור לעבוד שם בשביעית, אבל הספיחין הם מותרים. כיון שהגזירה היא מדרבנן, אז על המקום הזה לא גזרו.

מה הדין, לגבי ביעור? אומר המשנה למלך [שם], ונראה דלרבינו כל מה שתוציא הארץ בכיבוש מצרים, אינו נאכל לאחר הביעור. בין מה שתוציא בהיתר, כגון פירות האילן, או אם נעבדה בשביעית. דלרבינו פירות כיבוש מצרים, יש בו כל דין שביעית. כך כותב גם החזו"א.

ולכאורה הדבר פשוט, חייב להיות כך לפי הרמב"ם, למרות שהרמב"ם לא כותב זאת במפורש. כי הרמב"ם מדבר רק על שני דברים, א' שאסור בעבודה, ב' שהספיחין מותרים. אבל ברור שמוכרח להיות כך, כי לפי דעת הרמב"ם הביעור הוא מן התורה, הרמב"ם סובר כי מה שנאמר [ויקרא כ"ה, ז'] וְלִבְהֶמְתָּךְ וְלִחֲזִיהָ אֲשֶׁר

בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לְאָכֹל – מְפֹלָה לַחִיָּה מן השדה פְּלִה לְבִהמַתָּךְ מן הבית, זהו חיוב מדאורייתא (כך הפשטות, וכמבואר במנחת חינוך מצוה שכ"ח, דלא כפני יהושע בפסחים דף נ"ב ע"א ד"ה ומכל. וע"ע כרם ציון גליון י"ב מאמר ט"ז אות ב', ושאר ספרים). אם כן, כמו שאסור לעבוד, כך חייב לבער. אם הרמב"ם מוציא רק את ספיחין, שזה מותר, מובן כי רק זה, בגלל שזאת גזירה מדרבנן. על כך בלבד הרמב"ם אומר, שזה מותר. אבל לגבי קדושת שביעית, הנלמד מן 'לאכלה' ולא להפסד, וכן עניין הביעור, שלפי דעתו זה ג"כ מן התורה, פשיטא שזה נכלל במה שהרמב"ם כתב, שזה אסור בעבודה בשביעית.

ברם, בעל שו"ת אור לציון [שביעית, דף פ"ג] מעלה חידוש גדול, לדבריו אפשר להתיר זאת, כיון שיש כאן 'ספק ספיקא'. הרי לפי דעת רבינו שמשון, המקום הזה בכלל פטור מביעור, אין בו דין ביעור. והספק השני, הרי ישנם האומרים שביעור היינו הפקר, אז אם הפקירו זה בסדר. דהיינו, אנו יכולים לעשות ספק ספיקא, אולי בכלל אין ביעור, הדבר מותר ואין חובה לבער. וגם אם כן, הרי הפקירו זאת. ואם הפקירו את זה, נכון שהרמב"ם סובר שצריך לאבד, אבל כאן ישנו ספק ספיקא, ולכן אפשר להתיר זאת. וזה לשונו שם, ואף על פי שנראה שלדעת הרמב"ם, גם במקום שכבשו עולי מצרים יש דין ביעור, ולא התירו אלא איסור ספיחין בלבד כיון שהם איסור דרבנן, אבל שאר איסורים לא התירו במקום שכבשו עולי מצרים בלבד, וכן כתב המשנה למלך שם הלכה כ"ז, ואם כן לפי זה היה לבני ספרד להחמיר בזה, ולאסור את הפירות לאחר זמן הביעור, וכפי שכבר נתבאר לעיל בביאורים לתשובה א', דלא אמרינן ספק דרבנן להקל במקום הוראות הרמב"ם.

מכל מקום יש להקל בזה, במקום שהפקיר את הפירות, כיון שיש בזה כעין ספק ספיקא. כיון שלדעת הר"ש במקום שכבשו עולי מצרים אין כלל דין ביעור, ואפילו אם נאמר שיש דין ביעור, הרי יש סוברים שביעור היינו הפקר ולא איבוד הפירות כדעת הרמב"ם, וכמו שנתבאר

במקום שכבשו רק עולי מצרים, אמרנו שיוצא מדברי הרמב"ם שזה אסור. ולגבי ביעור, לדעת הרמב"ם זהו איבוד ושריפה. אם אתה אומר שישנו ספק ספיקא, פירשו שאתה אומר בהדיא ההיפך מהרמב"ם. כי הרמב"ם אומר אסור לגבי שני הדברים, ואתה אומר שזה מותר. נכון כי אלו שתי שאלות נפרדות, אבל הרמב"ם – לגבי שתי השאלות האלה – אומר במפורש, יוצא ממנו מפורש, שהוא אוסר זאת, ומבואר כי זהו גם כאשר מצטרף הספק ספיקא. זה לא שישנו כאן איזה מקרה שנודמן לנו, דבר שהרמב"ם לא דיבר עליו במפורש. לכאורה, דברי האור לציון תמוהים.

הערה מהקהל: ישנה תשובה שכתב מרן שליט"א לגבי הדין שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם וכו', כתוב שם שלא עושים ספק ספיקא נגד מרן, אם במפורש כתב להחמיר. תשובת מרן שליט"א: יפה מאד. זה בשו"ת עולת יצחק [ח"ב סי' קע"א אות ד' ד"ה ומש"ש].

וע"ע מה שצויין בזה בקונטרס נהורא דיצחק. לגבי מה שהאור לציון כותב שם, 'כעין' ספק ספיקא, הוא לא התכוון לומר לנקודה זאת. ר"ל כי אולי מישוהו יאמר, כי לכן הוא כתב בלשון 'כעין' ספק ספיקא. אבל אינני חושב שהוא התכוון לחילוק הזה, אלא הוא התכוון להגיד משהו אחר. הרי בדרך כלל, ספק ספיקא היינו, שישנם שני ספיקות במציאות, ספק אם כך או כך. אבל בנ"ד, זאת מחלוקת הפוסקים. וישנו נדון, האם מחלוקת הפוסקים, נחשבת כמו ספק במציאות. למעשה נוקטים שכן, וכך אנחנו סוברים למעשה, כי מחלוקת בפוסקים זה כמו ספק במציאות. לכן, זה 'כעין' ספק ספיקא. הערה מהקהל: אולי בגלל ששני העניינים מאותו שורש, ולכן הוא כתב בלשון 'כעין' ספק ספיקא? מפני ששני העניינים מדברים לגבי ביעור, שניהם מאותו שורש, זה לא שהוא מצרף לכאן איזה ספק אחר.

תשובת מרן שליט"א: אני שומע. אבל יש חילוק גדול. ועי' תוספות בכתובות דף ט' ע"א ד"ה ואיבעית אימא, ומ"ש בס"ד בשו"ת עולת יצחק ח"א סי' ק"א אות ג' ד"ה מעתה.

באורך לעיל בפרק ג' בביאורים לתשובה ד', ולכן אין להחמיר בזה על כל פנים אחר שיפקח את הפירות בזמן הביעור. אבל אין להקל לגמרי כסברת הר"ש ולהתיר את הפירות לאחר זמן הביעור אף בלא הפקר. זה בודאי לא. אבל אם הפקירו, וזה במקומות שכבשו רק עולי מצרים ולא עולי בבל, ישנו ספק ספיקא.

כך כותב הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל. אבל הדבר נראה לי קצת לכאורה תמוה. נכון שעושים ספק ספיקא, בכל כגון דא. אמנם בהלכות שביעית הלכה לדין כמו הרמב"ם, כמו שבכל התורה כולה לפי הספרדים הולכים כמו מרן הש"ע, אבל הם עושים ספק ספיקא נגד מרן, ואנחנו התימנים עושים ספק ספיקא נגד הרמב"ם, בדברים שנוהגים כמותו, כפי שידוע מתשובת מהרי"ץ זיע"א [בשו"ת פעולת צדיק ח"א סימן קע"ב, וחלק שני סי' קט"ז] לגבי חוזר וניעור בפסח, כי למרות שאנחנו נוהגים כדעת הרמב"ם, שהחמץ בפסח חוזר וניעור, אולם אם ישנו ספק, עושים ספק ספיקא. נכון שהרמב"ם אומר שביטול לא מועיל, והחמץ חוזר וניעור בפסח, ועל כן זה נאסר. אבל זאת מחלוקת. אז נכון שאני פוסק להחמיר, אבל אם מצטרף עוד ספק, עושים ספק ספיקא לקולא.

אבל כל זה, לגבי מקום שלא כתוב, שאז ישנו נדון, כי במקום שיש ספק ספיקא, אולי גם הרמב"ם בעצמו יתיר. לדעת הרמב"ם, החמץ בפסח חוזר וניעור, אבל מה יהיה במקום ספק? אינני יודע מה הרמב"ם בעצמו יגיד, אבל אנחנו בכל אופן לוקחים זאת בחשבון, כי יש לנו כעת שני ספיקות. כמו כן, אם מרן הש"ע פסק שתי הלכות, במקום אחד הוא פסק כך ובמקום אחר פסק אותו הדבר, כגון שבשני המקומות הוא פסק להחמיר, אבל לא אמר מה הדין כאשר ישנו ספק ספיקא. אז אנו אומרים, כי אפשר להתיר. אמנם הוא פסק בשני המקומות להחמיר, אבל באופן שמצטרפים שני הדברים, אז מותר.

אולם בנדון דידן, שני הדברים היו לנגד הרמב"ם. הרי הרמב"ם כותב במפורש, כי

למעשה, בהקדמה לחלק ב' (ובמבוא, ענף שני) בעל שו"ת אור לציון עצמו, מאריך להסביר את הכלל הזה. לדבריו, 'קיבלנו הוראות מרן, לא בתורת ודאי, אלא בתורת ספק. דהיינו, ישנן הלכות שמרן פסק, וקיבלנו את הוראותיו. ואותו הדבר לגבינו התימנים, שקיבלנו הוראות הרמב"ם. אבל אין פירוש, שזה בודאי, אלא בתורת ספק, והולכים לחומרא. פירוש, זה לא מוחלט. כביכול אם ישנה דעה אחרת, היא מחוקה. לא. היא לא מחוקה. אמנם אנחנו פוסקים אחרת, אבל לא בתורת ודאי. לכן, כאשר ישנו עוד ספק, אזי זה בבחינת 'חוזר וניעור', ואני עושה כאן ספק ספיקא.

כך הוא כותב, ונראה שקיבלנו הוראות מרן כאילו שיטתו היא כדעת הרוב, אבל אין שיטת החולקים דחוייה לגמרי. ולכן מצינו בהרבה מקומות שהאחרונים חששו לסברת החולקים, בעיקר במקום איסור תורה, ובעיקר במקום שבקל יכול לחוש ולהחמיר וכו'.

ומטעם זה כתבו האחרונים דאמרינן ספק ברכות להקל נגד מרן, וכמ"ש החיד"א בברכי יוסף סימן ז' אות ג' ובעוד מקומות. וגם אמרינן ספק ספיקא נגד מרן, וכמ"ש הרב נדיב לב ח"ב חוה"מ סימן כ"ג, וכתב שם דאמרינן ספק ספיקא להתיר אף שספק אחד נגד מרן, ומשום שקבלת מרן אינה מתורת ודאי, אלא מתורת ספק, וכן הביא בשם אביו הרב חקרי לב, ע"ש. וכן כתב החיד"א במחזיק ברכה יו"ד סימן מ"ב ס"ק ג', ע"ש.

ואף במקום ששני הספיקות נגד הוראת מרן, יש לנו לפסוק כן מאותו טעם. כך הוא כותב באות א'.

ובאות ד', הוא אומר הסבר נוסף, ואולם נראה דהא דאמרינן ספק ספיקא נגד מרן, יש לומר דהיינו דוקא בדבר שמרן הכריע בו להחמיר מכח ספק, וכגון מה שנתבאר להלן בפרק ל' בביאורים לתשובה י"א שיש להתיר לשתות בשבת תה שנעשה ע"י עירוי מים חמים מכלי ראשון על מי התמצית הקרים, ומטעם שיש כאן ספק ספיקא, ספק שמא הלכה כהרמב"ם שאין בישול אחר בישול בלח, וספק שמא

במצטמק ורע לו אין בישול אחר בישול וכו'. שאעפ"י שמרן החמיר בכל הספיקות האלו, וכמו שנתבאר שם, אפ"ה יש לנו לומר ספק ספיקא, כיון שמרן לא פסק את הדברים בתורת ודאי, אלא שהכריע להחמיר, יש לנו לומר שאף מרן היה מודה שבצירוף כל אלו הספיקות יש להקל. אבל בדברים שמרן פסק בתורת ודאי, אפשר שאין לנו לומר ספק ספיקא נגד מרן. והוא מביא דוגמא מעניין תערובת מין בשאינו מינו וכו', וכותב כך, ועל כרחק שמרן הכריע כאן בתורת ודאי שטעם בעיקר דאורייתא, ולכן לא חש לחולקים.

לכאורה מה שהוא כותב כאן, בהלכות שביעית, תלוי בשני הצדדים הללו. לפי הצד ראשון שהוא כתב, כי זה בגלל שאני לוקח את הוראות מרן לא כודאי אלא ספק, א"כ פירוש, שנכון שהרמב"ם פוסק שביעור היינו איבוד, ופוסק שמקום שכבשו עולי מצרים ולא עולי בבל צריך ביעור, אבל זה ספק וזה ספק, א"כ אני מורה כמו הרמב"ם אבל לא בתורת ודאי, אלא בתורת ספק. לכן יש מקום להגיד גם באופן הזה, שאני יכול להקל. אבל לפי מה שהוא אומר בסוף, ההסבר השני, שכאשר מרן בעצמו מכריע בתורת ודאי אז לא שייך את הכלל הזה, אזי הוא לא צודק במסקנתו. כי יוצא שמרן אמר לנו שזה ודאי אסור – אני מתכוון לגבי מ"ש הרמב"ם, ואתה בא ואומר שהדבר מותר? זה לא יכול להיות. ומובן מדבריו שההסבר השני הוא העיקר בעיניו.

הוא בעצמו כתב שם אח"כ (בשלהי ד"ה ומטעם) הרי הטעם שאנו עוסקים ס"ס נגד מרן, הוא משום שבמקום שיש את שני הספיקות יחד, אפשר שאף מרן היה מודה להקל, משא"כ כשמרן פסק בתורת ודאי יעו"ש.

אבל אני בכל זאת יכול ללמד זכות על ההוראה הזאת, מצד אחר. ישנו צד להקל כאן, וזהו מפני שישנו עוד כלל נוסף.

הגר"ח פאלאגי כותב בספרו חוקות החיים (כדלקמן), כי מה שקיבלנו הוראות מרן, זהו רק כאשר מרן כתב זאת במפורש. כתוב בשלחן ערוך במפורש, שהדין כך וכך. אבל ישנם

אם הדבר כך, אזי כפי שאמרתי ישנו כאן פתח, למרות שמוכרח לצאת כך לפי הרמב"ם, אבל אינני יודע, אולי ישנה איזו סברא לחלק, להגיד משהו, אולי איזה חכם ימציא כאן איזו סברא או טעם לחלק בכל זאת, כי במפורש זה לא כתוב. אנחנו כך מבינים, ולא מצאנו מי שחולק בדעת הרמב"ם, ולכאורה הדבר מוכרח, אבל זה לא כתוב. אז א"כ אולי ישנו עדיין מקום להתווכח, וע"כ אני מלמד בכך זכות על הוראת האור לציון.

אבל למעשה, גם הכלל הזה של הגר"ח פאלאגי, הוא איננו מוסכם.

הבאתי שם בשו"ת עולת יצחק כך, אלא שראיתי בספר הלכה למשה ומערכת מ"מ את ע"ח, דמסתמיות הפוסקים נראה, שקיבלנו דעת מרן גם כשאנו בפירוש, רק שיש הוכחה שכן דעתו, והראיה היא מוכרחת ע"ש. מפורש או לא מפורש, אם יש הוכחה שכן הוא הפשט, אנחנו רואים ומבינים שכן היא הכוונה, נכון שאינני יכול להראות לך שזה כתוב במלים, שחור ע"ג לבן, שכתוב גם את זה. אבל מי שלומד ומעיין, הוא מבין שחייב לצאת כך. במלים אחרות, נראה לי למסקנא שצריך להחמיר, לגבי הנושא הזה.

חידוש כי בדור המבול לא רק נח עשה תיבה אלא עוד מישהו, 'תיבות נח' המצילות מכל הזוהמא והטומאה שבזמננו הם בתי כנסיות ובתי מדרשות, התייחסות לאלה שעשו 'תיבות נח' משלהם, כגון מכונים ללימודי יהדות וקבלה ובתי מדרש של כפירה, והרחבה לגבי רבנים וכו' אשר למדו חכמות חיצוניות אצל גויים כופרים ורשעים, שלמרות היותם תלמידי חכמים הם אינם במסילה העולה בית אל.

ישנו חידוש גדול בספר מנחת שמואל, למהר"ר שמואל פלורנטיין, שהיה אחד מחכמי סאלוניקי, מלפני שלוש מאות וחמשים שנה.

כידוע, נח עשה תיבה, וניצל עם כל בני ביתו. כפי שאנחנו יודעים, 'תיבת נח'. אבל הוא אומר, שהיתה עוד תיבה. היה עוד מישהו בזמנו שבנה תיבה. מישהו ראה שנח עושה תיבה, חז"ל אומרים כי בדר"כ הרשעים לא האמינו, אמרו לנח שישברו לו את התיבה, לא יתנו לו להיכנס. מאה עשרים שנה נח בנה תיבה, ומנסה

דברים, שאינם כתובים במפורש, אולם ישנן הוכחות וראיות שכך דעתו, אפשר להגיד אפילו שמוכח מדבריו שזה כך, אבל זה לא כתוב במפורש. באופן הזה, לא קיבלנו הוראות מרן.

הבאתי זאת בס"ד בכמה מקומות, למשל בשו"ת עולת יצחק [חלק ב' סימן ר"ב], בזה הלשון, כתב מהרח"ף בשו"ת חוקות החיים [סימן נ"א], דלא קיבלנו הוראות מרן היכא שאינו מפורש בדבריו, רק מוכח הדין מתוך מה שהשמיטו.

לא הבאתי שם את כל דבריו, אבל למעשה הוא כותב שם עוד פרטים, כגון אם הש"ע השמיט איזה דין, א"כ ישנה הוכחה שהוא לא סובר זאת. או אם ישנו איזה הכרח, כי לפי מה שהוא מסביר, חייב לצאת שכן הוא הדין. אבל אם הדבר לא כתוב שחור ע"ג לבן, את זה לא קיבלנו.

א"כ בנ"ד לגבי שביעית, הבאנו מקודם את דברי הרמב"ם, והסברנו שהרמב"ם כתב שזה אסור בעבודה, וכפי שאמרנו הוא הדין לגבי ביעור, כמו שכתבו המשנה למלך והחזו"א, ואמרנו שזה מוכרח, כי זה מדאורייתא לפי הרמב"ם. רבינו שמשון האומר שלא נוהג שם ביעור, כנראה הוא סובר כמו הרמב"ן. הרי זאת מחלוקת גדולה בין הרמב"ם לבין הרמב"ן, הרמב"ם סובר שביעור שביעית הוא מדאורייתא, והרמב"ן סובר שזה מדרבנן. רוב הראשונים, כדעת הרמב"ם. בספר דרך אמונה כתב, כי אולי ישנם קצת ראשונים הסוברים כדעת הרמב"ן. המדובר לגבי עניין הביעור, שהוא מן התורה. לגב מהו ביעור, זאת שאלה נוספת. כנראה לגבי זה, רובם סוברים שזהו הפקר, כפי שהם אומרים. רבינו שמשון האומר כי אין במקומות האלו בכלל דין ביעור, כנראה הוא סובר כדעת הרמב"ן שזה מדרבנן, ולכן הוא אומר כך. והרמב"ם לשיטתו. א"כ חייב להיות, שהוא הדין. מובן מאליו. ואכן אם מישהו ישאל, היכן זה כתוב ברמב"ם? אכן במפורש הדבר אינו כתוב.

להחזיר את כולם בתשובה, ולא שמעו בקולו. אבל היה אחד, שכן האמין לו, אבל זה לא מפני שהוא חזר בתשובה, הוא המשיך להישאר ברשעו. הוא ראה שנח עשה תיבה, אז גם הוא עשה תיבה. הוא האמין שיבוא מבול. אז כפי שנח עשה תיבה, גם הוא עשה תיבה. אולם לבסוף, הוא הלך לאיבוד, הוא והתיבה שלו הלכו לאבדון. לכן כתוב בפסוק, וַיִּשָּׂאֵר אֶת נֹחַ וְאֶת אֵשֶׁתוֹ בַּתֵּיבָה [בראשית ז', כ"ג]. המלה 'אך' באה למעט, כי רק נח נשאר עם התיבה שלו, אבל לגבי ההוא זה לא עזר.

הוא כותב [בדף שביעין] כך, יש לדקדק דמאי ממעט האיי 'אך', אף שהל"ל וישאר נח. ושמעתי מחכם אחד אשכנזי וכו'. אנחנו איננו יודעים מה המקור לכך, אבל הוא אומר שכך שמע, והוא מביא איזה הסבר על זה. ואח"כ הוא כותב, עוד שמעתי דמצא כתוב, שכשם שנח עשה תיבה, כך אדם אחר נמי עשה כמו כך תיבה אחרת, אבל נטבָּעוֹה. וז"ש וישאר אך נח, ברם אותו שעשה ג"כ כמו נח נטבָּע. התיבה הלכה לאיבוד, והוא הלך לאיבוד.

בספר הישר כתוב, עניין שהוא קשור לגבי הפסוק [בראשית ח', א'] וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת כָּל הַחַיָּה וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּיבָה וגו', למה היה צריך לזכור אותו? הוא אומר דבר מפליא. כי לקראת הסוף, אחרי שכבר עברו את כל המבול וכו', פתאום התיבה של נח התהפכה, כולם נהפכו 'ראשם למטה ורגליהם למעלה', התחילו כולם לצעוק בשאגות גדולות, ואז 'יזכור וגו', והקב"ה הציל אותם.

הסיבה שהקב"ה עשה זאת, נראה כי ישנם אנשים הנמצאים בתוך התיבה, וחושבים לעצמם, אהה, אשרינו מה טוב חלקינו, ברוך ה' אנחנו זכינו, כולם רשעים שהלכו לאבדון וכו'. אבל, אל תהיו בטוחים, גם לגבי עצמכם. אתם גם צריכים לחסדי שמים. הקב"ה מדקדק אפילו עם חסידיו כחוט השערה. גם נח, לא היה מאה אחוז. חז"ל אומרים שהוא היה מקטני אמנה. אל תחשבו שאתם בטוחים, צריכים עדיין להתחזק באמונה ובטחון.

ה'תיבות נח' שישנן בזמנינו, אנחנו בעוה"ר כמו בדור הפלגה ודור המבול רח"ל, מצב הדור שלנו מבחינה רוחנית הוא גרוע, וגם מבחינת המעשים, שהם כמו דור המבול ודור הפלגה. הצניעות, והאמונה, בעוה"ר בשפל המדרגה בעולם. ומה שנשאר, הם רק ה'תיבות נח', אלו בתי מדרשות ובתי כנסיות. זה מה שישאר בסופו של דבר, אחרי ככלות הכל. והקב"ה אומר לנו, שצריכים להיזהר. כי גם מי שנמצא בתוך התיבה, צריך לשמור את עצמו, להיות זך ונקי, כי ח"ו גם הוא עלול להיות בסכנה. דבר ראשון, תיכנס לתיבה. אבל גם כשאתה בתוך התיבה, עדיין צריך שמירה.

אבל, זה לא רק זה. ישנם אנשים, העושים 'תיבות' כמו בתי המדרשות שלנו, כמו אותו האיש שעשה תיבה כפי שעשה נח, מבלי שיחזור בתשובה. דהיינו, ישנם אנשים שהם מחקים את בתי המדרשות. יש היום באוניברסיטאות, 'פקולטה ליהדות', 'פקולטה לתלמוד', 'פקולטה לקבלה' אפילו, קבליסטים, כל מיני אנשים כאלה, מכונים ללימודי היהדות, בתי מדרש לרבנים. כל מיני דברים. אבל כפי שהעולם אומרים, 'היזהרו מחיקויים'... הם מנסים לחקות את עולם התורה, כביכול הם גם לומדים תורה, אבל הם רשעים גדולים.

היה פרופסור אחד, אינני רוצה להזכיר את שמו, שהיה לומד בספר הזוהר הקדוש, היה בקי עצום בזוה"ק, ואכל חמץ בפסח. לומד זוהר, ותוך כדי הוא אוכל. הוא היה באוניברסיטה של 'העורים' [העברית] בירושלים. תלמידים ותלמידות, ומסתמא אפילו גויים. אינני יודע. אין יראת שמים. אלו אלה אשר מחקים כביכול את ה'תיבות נח', וכמובן שהתיבות האלה לא יישארו.

מדוע אני אומר זאת כעת?

תלמיד חכם אחד הראה לי, כי בגליון 'בקהילה' שיצ"ל זה מקרוב, בסוכות התשפ"ב [בדף 85 ודף 87], הביאו מאמר על 'בעלי מחשבה בדורנו'. הוא שלח לי זאת, בגלל שדיברתי על כך בעבר [שיעור מוצש"ק כי תצא התש"פ, וירא

באופן שונה מעט מהמקובל בעולם הישיבות. הוא עשה ישיבה, אחרת קצת. בליל שבת היה מוסר שיעור תלמודי באגדה, אותו היה מתבל ברעיונות מחשבתיים, שלא תאמו את רוח מסורת עולם הישיבות. על רקע זה ועוד, היו לו חילוקי דעות עם הגאון רבי אהרן קוטלר, מנהיג עולם הישיבות באמריקה. אך למרות הכל, שררה ביניהם הערכה עצומה וידידות מופלאה.

הם טוענים שם, שהגרא"מ שך זצ"ל התנגד להרבה בעלי מחשבה, כגון הרב שפירא וכו', אבל אליו הוא לא התנגד. למה הוא לא התנגד אליו? אז כביכול הנה, יש להם על מה לסמוך. כביכול זה בסדר. חֲלָק. גלאט.

אחר כך [בדף 87] הם מביאים את מה שמישהו [הר' פייבלזון] הגיב לתוכן הביקורת נגדו – אחד שבזמנו [מוצש"ק כי תצא התש"פ] הזכרנו את שמו, ואמרנו כי בבתי מדרש האלה שבירושלם, לצערנו ישנם אברכים ובני ישיבות הבאים לשם.

הוא בעצמו אמר בזה"ל, יש אנשים שיש להם ביקורת מאד חריפה על מה שאנחנו עושים, בתוכם תלמידי חכמים גדולים מאד. יש גם כאלה שתומכים, אבל מחובתנו להתייחס ברצינות לביקורת. ראש ישיבת חברון, הגאון רבי דוד כהן שליט"א, אמר שאני אמרתי ש'עין תחת עין' נהג בימי בית ראשון כפשוטו ולא כפי שנתבאר בחז"ל וכו'. חשוב לומר שעיקר הויכוח הוא לא זה. כבר שנים שרבי דוד מדבר נגדי, גם לפני ששמע מהציטוט הזה. הויכוח הוא אחר, מהותי מאד וכו'.

ברצוני לומר משהו. ליגוע בנקודה הרגישה. הכי בעייתית. אינני בא חס ושלום להטיל פגם באנשים, או בגדולים, אבל מי שידע, הרב יצחק הוטנר היה תלמיד חכם גדול מאד, וכתבו ספר על תולדותיו. שמעתם מקודם, למי הוא התקרב. ואז הכל מובן. למי שידע.

מישהו בדק, כמדומני שהבת שלו כתבה ספר על כל תולדותיו, מה הוא עשה מילדותו ועד זקנותו, אבל חסר שש שנים בתולדות חייו, לא כתבו היכן הוא, מה היה בשש שנים האלה.

התשפ"א, ועוד, לגבי אלה שיסדו כביכול 'בית מדרש הגר"א', וחבריהם. אמרנו שזה לא בית מדרש הגר"א אלא בית מדרש של 'גרין', רחמנא ליצלן. אנשים אשר כביכול מדברים באגדות חז"ל, כל מיני רעיונות, אבל כפי שדיברנו אז, אלו דברים של כפירה, כמו שהבאנו לגבי עניין 'עין תחת עין', זהו אחד המוקדים, אחד העניינים, שיש להם עזות פנים לדבר כנגד חז"ל, ובמלים אחרות הם הצדיקו את הצדוקים, ש'עין תחת עין' זהו כפישוטו.

דיברנו על כך בעבר, שזהו שקר וכזב, ומה שהם נתלו בדברי הרמב"ם בספרו מו"נ, הסברנו בס"ד כי זאת טעות, הרמב"ם לא התכוון לכך, לא מיניה ולא מקצתיה. ההיפך, אדרבה. הרמב"ם בדיוק הפוך, הרמב"ם כ"כ פחד וחשש שמא יובן בטעות שהוא מחזק את הצדוקים, לכן הוא הסתיר ולא רצה לגלות איזה פירוש שיש לו. הסברנו זאת בזמנו בהרחבה, ואינני רוצה לחזור על דברים שכבר נאמרו.

בכתב העת בקהילה [שם], הם מביאים על סמך מה הם מתבססים, ומה המקורות שלהם.

בדף 85 הם מביאים כך, הגאון רבי יצחק הוטנר, גאון המחשבה הסלבודקאי, נחשב כנראה למייסד עולם המחשבה הליטאי. יסודותיו משמשים עד היום, את כל מי שמתיימר להיכנס לפרדס. הוא כיהן כראש ישיבת רבינו חיים ברלין בברוקלין, והיה חבר במועצת גדולי התורה של אמריקה. בעולם הישיבות הוא מכונה ה'פחד יצחק', על שם ספריו.

רבי יצחק היה עילוי עוד בצעירותו, ונחשב לאחד מגדולי תלמידי הסבא מסלבודקה. כאשר הוקמה הישיבה בחברון, הוא נשלח ארצה, לחזק את הישיבה החדשה. כאן התוודע לרב הראשי רבי אברהם יצחק הכהן קוק, ושאב ממנו רעיונות רוחניים רבים שהשפיעו על הגותו. מעט לפני הטבח בחברון, שב רבי יצחק לורשא, שם הכיר את הרבי מחב"ד, ואת רבי יוסף דב סלובייצ'ק.

מאוחר יותר עבר לארצות הברית, ומונה לראש ישיבת רבינו חיים ברלין, אותה הנהיג

נשאר 'חור'. אבל מי שידע, יודע. הוא למד פילוסופיה, באוניברסיטה באיטליה. נו, באיטליה מי מלמד פילוסופיה? כמובן, מאומות העולם. מה הפלא, שזה לא מתאים בסוף לרוח מסורת עולם הישיבות.

למה הגר"ח מבריסק, התנגד לרב קוק? הרי זה לא התחיל מבנו הגר"י, כבר אביו שלח לכל קהילות ליטא, שלא יקבלו אותו לרב. אני מדבר, על הרב קוק המפורסם. מדוע הוא נהיה רב בלונדון, ולא בליטא? הגר"ח מבריסק שלח לכולם, שח"ו שיקבלו אותו לרב, כיון שהוא עסק בספרים חיצוניים. אבל ללונדון כבר לא הגיעה השפעתו, ולכן הם הסכימו לרבנותו.

למה הגר"מ שך זצ"ל התנגד לאדמו"ר מלובביץ? ראיתי מאמר בזמנו, בו בין היתר הוא כותב, למה לאדמו"ר מלובביץ ישנה תמיד דרך אחרת, מדוע הוא לא בשיטה שלנו, למה הוא שונה? למה הוא מיוחד? בגלל שהוא למד באוניברסיטה בפרו? בשביל זה יש לו דעות אחרות? השאלה הזאת, היא התשובה.

אגיד לכם עוד דוגמא. הרב של הדרדעים בזמנינו, מסתמא אתם לא יודעים, אבל הוא לא התבייש לכתוב שהוא למד בצנעא אצל איזה גוי כל מיני חכמות. למד מגוי.

במלים אחרות, כל אלה שאתם רואים אותם, שיש להם דעות אחרות, שאינם במסילה העולה, פירושו שהם ינקו ממקורות זרים. מזה הגיעו לדעות אפיקורסיות. משורש נחש, יצא צפע.

הזכרתי כמה שמות, אבל לא התכוונתי להשוות ממש את כולם זה לזה. יש דרגות. לאו בחדא מחתא (פי' אריגה) מחתינהו. רק לגבי המכנה המשותף של כולם. כגון שיש מהם שהתקלקלו 5 אחוזים, ויש 20 אחוז וכו'. והמבין יבין.

אבל הם כעת, גרועים הרבה יותר מזה. נחתו עוד דרגא, או שתיים. ה' ירחם.

גם אלה שמתירים ללמוד חכמות, כי 'חכמה בגויים תאמין', אבל ישנו הבדל, האם אתה לומד מתוך ספרים, או לומד ממי שמלמד. מובא בשדי חמד, וזה קשור לגבי מה שקראנו

השבת בהפטרה, כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, כי מלאך י"י צבאות הוא [מלאכי ב', ז], אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו. וא"ל אל יבקשו תורה מפיהו. 'מפיהו' דווקא. כאשר לומדים מהפה, זה מסוכן ללמוד ממישהו שהוא ח"ו אפיקורוס או גוי. מתוך ספר, זאת כבר דרגא אחרת. גם זה אינו פשוט, אבל מהפה זה הכי גרוע.

א"כ מובן, שאם לצערינו אנחנו פוגשים אנשים שיש להם השקפות שאינן נכונות, כעת אתה מבין למה הם סטו והגיעו אל המקומות הלא נכונים. גם אם הם תלמידי חכמים, אבל צריכים לדעת, כי כמה ברגים אצלם כנראה חלשים, ואינם עובדים נכון.

עצם זה שבכתב-עת 'בקהילה' המופץ בציבור, כידוע שזה וכו"ב הם עניינים שטחיים שיקלטו אנשים בקל את התוכן, הם חוזרים ומפרסמים את הרעיון העקום שלהם לגבי עין תחת עין, וכדלעיל, אני רואה זאת בחומרא גדולה. גרוע מאד. בכך הם מראים שמטרתם לערער יסודות באמונה, להכניס ולהשריש בציבור השקפה פסולה. ואחריתה מי ישורנה. צריך לקום ולשרש זאת מקרבנו, בטרם יפשה הנגע.

שלחו לי קונטרס לגבי העניין הזה, בשם 'כי לא מלבי', זה שייך לארגון 'נצחיות התורה'. כתוב שם כך, תחת הכותרת פָּרוּ לִי יָדִים שִׁיחֹת, אֲשֶׁר לֹא כְּתוּרָתָךְ [תהלים קי"ט, פ"ה].

באשר ישנו דרשן המקהיל קהילות ברבים, לדרוש דרשות של דופי, להתעות את יראי ד' מדרך התורה המסורה, ולהדיחם לשיטתו הכוזבת, שבאה לקעקע את התורה שבע"פ אשר מקובלת בידינו איש מפי איש עד משה רבינו מפי הגבורה, ומגמתו ברורה לשנות מדרך עבודת ד' אשר הנחילנו רבותינו מעתיקי השמועה מדור דור. ובאשר אותו האיש הינו בעל לשון לימודים, אומן במלאכתו הבזויה, להפיל בשפת חלקלקות את שומעיו התמימים, ומביא דברים בשם חז"ל וגדולי הדורות, כאילו ויש בהם איזה סמך לדעותיו הכפרניות, הורנו רבותינו לחשוף את כזביו ולגלות את דעותיו הקלוקלות, ולהסיר המסוה

הוא מבאר, כי בזמן הברכה, זה עדיין לא היה. מה שעוד לא היה, כאשר הוא התחיל, מצטרפת 'הברכה' שלו. אבל בתי כנסיות ובתי מדרשות, התחילו עוד מלפני בלעם. אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה, וכן יצחק אבינו, וכן לגבי יעקב נאמר [בראשית מ"ז, כ"ח] וְאֵת יְהוּדָה שָׁלַח לְפָנָיו אֶל יוֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו גִּשְׁשָׁה, שלח לבנות בית תלמוד לפני שיגיע, היה כבר מקודם בתי כנסיות ובתי מדרשות. הפגם הוא רק לגבי דבר שעדיין לא נוצר, אז חלה הברכה של בלעם הרשע, ולא היה להם קיום.

וזה לשונו שם, ברכתו פעלה לרעה, רק על אותם הענינים שטרם היו לישראל בשעת הברכה, דהיינו מלכות ישראל וזתים וכרמים, שבשעת ברכתו של בלעם במדבר טרם זכו בהם ישראל, ולכן בתחילת ביאתם לעולם כבר חלה עליהם ברכת בלעם הרשע, ובגלל פגם זה לא היה להם קיום, דשדי נופו בתר עיקרו.

אבל בתי כנסיות ובתי מדרשות, כבר היו לישראל טרם ברכתו של אותו רשע, וכאמרם [יומא דף כ"ח ע"ב] מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם, היו במצרים ישיבה מהם. היו במדבר ישיבה עמהם, אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה וכו'. ולכן לא חלה עליהם ברכתו של הרשע, ולא היה בכחו לפגום בהם, ונתקיימו לעולם. והנה אנו רואים בחוש, שאף שמאז עברו אלפי שנים של גלות ובטלה המלכות וכו', מ"מ בתי כנסיות ובתי מדרשות קיימים בישראל בכל הזמנים ובכל הדורות, כי אלו יסודותם בקדושה שקיומם נצח.

ובהמשך הוא אומר דבר מעניין. מה עושה בלעם? וכי בלעם יוותר? לא. בלעם אמר, א"כ אני אעשה בתי מדרשות משלי, אני אבנה ישיבה או כולל שלי, מייסודי, בית מדרש מיסודו של בלעם. כי על בתי הכנסיות ובתי המדרשות הישנים, הוא לא שולט.

וז"ל שם, ברם צריך לדעת, שבלעם אינו ותרן כל כך, שיסלק בנקל את השפעתו הרעה מבתי כנסיות ובתי מדרשות. ולכן כשראה שאין "ברכותיו" מתקיימות בבתי מדרשות, זמם

מעל פניו, למען ידע ציבור יראי ד' את אשר לפניו ולא יפלו ברשתו, לבל יאבדו מתוך קהל ד' המאמינים בתורת משה. וכו' וכו'.

ידבותינו הוא מתכוון להרה"ג דוד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון, והרה"ג אשר אריאלי שליט"א ראש ישיבת מיר. אשריהם ישראל, שב"ה ישנם העומדים על המשמר, שלא יכנסו דעות זרות בתוך מחנה קדשנו. כפי שאמרתי לכם מקודם, הם יוצרים 'תיבות', כביכול תיבות של לימוד תורה, אבל עם דעות של כפירה.

אני מקוה שהרב שילה הי"ו יפרסם את הקונטרס הזה ב'פורטל התורני' יד מהרי"ן, הוא מכיל 40 עמודים, למי שנושא זה חשוב לו. אין הכוונה לשלול לימוד אגדה בכלל, ח"ו. אדרבה יש שנפשם חושקת דוקא בזה, ולכך נשמתם באה לעולם. וכבר הבאנו דברי השבט מוסר בנושא זה וכיו"ב. למרות שאין זו דרך הישיבות בזמנינו, ואכמ"ל.

הזמן קצר, ולכן אזכיר רק דבר אחד, שכתב הרה"ג נתן גשטטנר שליט"א בספרו להורות נתן [סיום הש"ס, מועדים חלק ב' דף תקע"ז], לגבי מה שאמרו חז"ל [סנהדרין דף ק"ה ע"ב] בעניין בלעם, מברכותיו של אותו רשע, אתה למד מה היה בלבו. ביקש לומר שלא יהיו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות, אמר 'מה טובו אהליך יעקב'. הרי הקב"ה סתם לו את הפה, בלעם רצה לקלל, וממה שהוא בירך אתה למד שהוא רצה להגיד ההיפך. בלעם רצה, שלא תשרה שכינה עליהם, אמר 'משכנותיך ישראל'. לא תהא מלכותן נמשכת, אמר 'כנחלים נטיו'. לא יהיה להם זיתים וכרמים, אמר 'כגנות עלי נהר'. לא יהא להם מלכים בעלי קומה, אמר 'כארזים עלי מים' וכו'.

הוא מסביר, כי בעצם הגמרא אומרת בסוף, שכולם יחזרו לקללה, חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות. על כך הוא לא הצליח. לגבי הדברים האחרים, הקללה של בלעם פעלה, למרות שהוא מברך. כי אם רשע מברך, ברכתו מזיקה. אבל לגבי בתי כנסיות ובתי מדרשות, הוא לא הצליח. אבל מהו ההבדל?

תחבולות איך להתנכל להם, והחליט שהוא עצמו ייסד בתי מדרשות, ועל ידי זה יטעה בני אדם לומר שגם ביתו הוא בית מדרש שיסודתו בקודש מימי אבותינו.

וכאשר אנו רואים שהקימו אוניברסיטה דתית סמוך ונראה לעיר התורה בני ברק – הוא מדבר על מה שהקימו בזמנו, 'בר אילן', ואחרי כמה שנים יסדו כמו בימ"ד ללימוד גמרא, כמובן מחקרים... – ואינם מסתפקים ללמד בה דברי תיפלות כדי שכל שומר ידע להתרחק ממנה – שיודעים כי מכך צריכים להתרחק – אלא שמלמדים בה דוקא גמרא. וכאן הבן שואל, וכי כדי ללמוד גמרא צריך הקים מקום כזה בבני ברק? 'הצרי אין בגלעד?' וכי חסר ישיבות בבני ברק?

ואמנם כונתם שקופה, שלעומת בית מדרשו של אברהם אבינו, הקימו בית מדרש עפ"י "ברכתו" של בלעם הרשע. הפלא ופלא. הוא כותב שם עוד דברים מתוקים מדבש. כדאי לראות זאת בפנים.

*

אני רואה שהזמן קצר והמלאכה מרובה, וצריך להתנצל כי רציתי לענות על שאלותיו של ידידנו הרב גיורא כהן הי"ו. הוא שלח שני מכתבים, ואני דוחה זאת כבר מספר פעמים, ע"כ אקרא לכל הפחות את הפתיחה של מכתבו.

לק"י ר"ח מרחשון ה'תשפ"ב ב'של"ג.
לכבוד ידידנו הרב שילה יגאלי יצ"ו, שלום עליכם.

הנני בזאת להביע תודתי על שליחת ה'סדר סליחות לילי האשמורות', תזכו לכל מילי דמיטב, ממש מאיר עינים, יישר כוחכם, יפוצו מעיינותיכם חוצה, ברחובות פלגי מים.

והנה עברתי בין ה'עלים, כריצת עשהאל על ראשי השבלים, ושם ראיתי בנוסח אלהינו שבשמים וכו'. הוא שואל שתי שאלות, בקשר ל'סליחות' שהדפסנו בזמנו ואלול התשפ"א, אבל צריך לדבר על כך באריכות, בעז"ה אני מקוה בשיעור הבא אם נספיק, אינני רוצה להוציא מפי דבר שאני לא יכול להיות בטוח,

הכל מן השמים. הוא כתב דברים חשובים, וצריך לענות עליהם ולהסביר זאת, אבל הדבר מצריך הסבר מלא.

בדבר התפילה הנדירה בקבר יוסף הצדיק בשכם, שהתקיימה בס"ד השבוע ביום שלישי בלילה. בכל אופן, את 'סדר סליחות לילי אשמורות' זכינו להוציא לאור, בקשר לביקור בקבר יוסף הצדיק. מתנה ומזכרת למתנדבים. ברוך ה' שזכינו [השבוע ביום שלישי בלילה] להיות במקום הקדוש הזה, ולהתפלל שם עבור כל אלה שביקשו ותרמו למוסדות יד מהרי"ץ. יישר כוחם של כל אלה שהתנדבו.

קבר יוסף הצדיק, למרות שהוא מקום מסוכן, בחסדי ה' בזמן שהיינו שם, 'אין שטן ואין פגע', עברנו זאת בשלום, בלי סכנה. כואב שבמקום הזה שולטים הגויים, אבל כפי שהסברנו [מוצש"ק חיי שרה התשפ"ב] זה בעוונותינו הרבים, 'זכות יוסף הצדיק', כי אין לנו זכות להגיע אל המקום הקדוש הזה, על דרך שנאמר [איכה ה', ב'] נַחֲלָתֵנו נְהַפְכָה לְזָרִים. ועל ירושלם אנחנו אומרים בתשעה באב, העיר האבלה וכו' הנתונה ביד זרים. אפילו בזמנינו, שהשלטון של יהודים, ישנם קשיים עצומים להגיע לשם. לא נותנים. כנראה היצה"ר דואג לכך, שיהיו הרבה הפרעות וקשיים להגיע לשם. נותנים פעם בחודש להגיע אל המקום הזה, וגם אז זה בסכנה ח"ו. חשש סכנה. צריך שמירה גדולה. אבל כל הדרך אמרנו, הנה לא ינוס ולא יישן שומר ישראל.

בשבח הספר "ביצי נעמיות בבתי כנסיות" שיצא לאור בס"ד השבוע, ומחולק חנם לבתי כנסיות ובתי מדרשות ע"י מכון פעולת צדיק.

מצד שני, ישנם דברים אחרים המשמחים. זכינו שיצא לאור הספר 'ביצי נעמיות בבתי כנסיות'. ברוך ה' עמלינו לא היה לשוא, הספר בבחינת 'תורה מפוארה בכלי מפואר', עצמת הספר ממש מדהימה. זה לא אני שחיברתי את הספר, כוחי דל בשביל דבר גדול כזה. זאת סייעתא דשמיא. אני ממש נהנה לקרוא בספר, ממש תענוג. ושמעתי גם מאחרים, שהדברים מתוקים מדבש. הדברים חשובים מאד. רציתי

דמיונות. אחרת זה לא ישפיע כראוי. אם זה מפלסטיק, את מי לכוונה לרמות? זה לא מעורר. צריך שיהיה משהו מקורי.

ובנ"ד, לגבי המשחק לילדים, אכן זה חיקוי, כי ישנו משחק נפוץ אצל הילדים בשם 'גוקר', דהיינו נסיך. עם מלך ומלכה וכו'. בזמנו ובשיעור מוצש"ק כי תשא ה'תשע"ג, ומוצש"ק מטות התשע"ו דיברתי על כך, לפני כמה שנים, 'בעניין משחק הקלפים והרעה הטמונה בו'. הבאנו הוכחות ומקורות, כי בקלפים הללו ישנה 'קליפה', יש בזה טומאה, כל הדורות הללו כגון מלך ומלכה וכו' זאת עבודה זרה, מצאו את העובדים לכך בכפר בין צור לצידון, כמ"ש בס' נפש כל חי. ולכן כתב גם בספר קדושת לוי ודרושים לחנוכה דף ע"ז כך, בעוה"ר נפרצה פרצה באחינו בית ישראל, לשחוק בקארטין. אבל הוא יודעים, שבכל קארט, יש בודאי קליפה גדולה, אשר לא ראוי להזכירה. הוא אפי' לא רוצה להזכיר את שמה.

סהדי במרומים שלא לדרוש כוונתי, רק להסיר מכשול מבני אדם. דעו אחי ורעי, כמה מכשולות יש בשחוק הזה. אחת, שבודאי בעת הזאת נשכח ממנו יראת ה'. השנית, שבודאי נראה בעיני שהוא גזל.

השלישי, שמטמאים את עצמם בקליפות אשר אין ראוי להביא תוך הפה.

ברוך ה' שישנם אנשים עכשו שישו תחליף, שינו את זה, בכדי לאפשר את הדבר בהיתר. אשרינו מה טוב חלקינו. בפרט שהדבר נוגע בעת לשמונת ימי חנוכה, מנורה וכו', משחק על טהרת הקודש, כן ירבה וכן יפרוץ.

השם ברוך הוא יזכנו, שכל מעשינו יהיו לשם שמים, לתקן את כל הקלקולים, להפוך זאת לצד הקדושה. חיקויים לטובה, זהו דבר רצוי, על דרך שנאמר [שמאל ב' כ"ג, כ"א] וַיִּגְדַּל אֶת הַחֲנִינִי מִיַּד הַמַּצְרִי. אבל לא החיקויים האחרים. כמובן, צריך לדעת להבחין בין תכלית לקלא אילן, כפי שאמרנו, להיזהר מהמקומות שאינם מתאימים, לא להתבלבל, כביכול גם שם לומדים תורה, אבל צריכים לדעת לא ללמוד אלא במקום שברור כי התורה שם אכן היא בקדושתה ובטהרתה, בדרך ה', בדרך הסלולה מרבתינו לדורי דורות, אבי"ר.

לדבר על הספר אולם אני רואה שהזמן קצר, אולי נשאיר זאת להזדמנות אחרת.

בכל אופן, מכיון שהציבור כאן ועוד אחרים תרמו עבור הוצאת הספר הזה, מחלקים אותו בעת לבתי כנסיות ולבתי מדרשות חנם אין כסף. ידידנו מנכ"ל פעולת צדיק הרב ניר טיירי הי"ו המשקיע מאונו ומכשרונו לטובת הציבור, הוא המפיץ, הן למי שרוכש אותו באופן פרטי, הן לבתי כנסת בחנם. כן ירבה וכן יפרוץ.

לגבי הביצים בעצמם, זה בזכות ידידנו רב הפעלים, כש"ת הרב מאיר לוי הי"ו. הביצים המונחות כאן לפנינו, אלו שתי הביצים האחרונות, כיון שכעת זה לא זמן הדגירה של נעמיות, שזה יהיה רק בפסח, ע"כ צריך היה להביא ולהזמין מחוץ לארץ. עוד שבוע-שבועים, יהיה אפשר להשיג. כל הזריז נשכר. כתוב את מספר הטלפון שלו בספר, מאחורי השער. הרב מאיר לוי יצ"ו מעיקו"ת ירושלים ת"ו דאג לנושא הזה, להפיץ את הביצים. והרב יאיר תאם הי"ו, הוא מטפל כאן בהפצת הביצים. יישר כוחם, וירבו כמותם בישראל.

בשבח משחק קלפים חדש לילדים בענייני חנוכה, שיצ"ל ע"י הרב מאיר לוי יצ"ו, שבניגוד ל"חיקויים" האמורים לעיל זהו "חיקוי" טוב.

דבר נוסף, עוד דבר שהרב מאיר לוי הי"ו פעל לטובתו, זהו עניין המשחק לילדים שיצא בעת לכבוד חנוכה, שמו 'חנוכה ספיד'.

אמנם אמרנו מקודם, 'היזהרו מחיקויים', אבל בנ"ד החיקוי הוא טוב.

גם לגבי 'ביצי נעמיות', יש את העניין של 'היזהרו מחיקויים'.

ידידנו הרב שר שלום יוספי הי"ו אמר לי, לכאורה למה צריך לקחת ביצת בת יענה [אמיתית], אולי אפשר לעשות דבר כזה מפלסטיק, באותה הצורה. כידוע בעבר לא היה פלסטיק, והיום יש. מה זה משנה? זה יהיה אותו הדבר?

אמרתי לו, תשמע, אם זה כך אז גם לא צריך פלסטיק, נעשה תמונה של ביצת בת יענה וזהו. או אפילו ציור. אלא מאי, זה יהיה חיקוי, וצריך דבר אמיתי. אם זה לא אמיתי, אלו יהיו רק